

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1. หลักการและเหตุผล

จากสถานการณ์โรคเอดส์ในชุมชนภาคเหนือเมื่อ 5 - 6 ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่ามีจำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์เพิ่มมากขึ้น และอัตราการติดเชื้อของผู้ป่วยโรคดังกล่าวได้แพร่ระบาดมากขึ้น การเฝ้าระวัง โรคเอดส์ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันยังไม่มียารักษาเอดส์ที่ได้ผล ถึงแม้จะมียาบางชนิดต่อต้านเชื้อเอดส์ได้บ้าง แต่ไม่ใช่เป็นตัวยามาเชื้อเอดส์เพียงแต่ลดการแบ่งตัวของเชื้อเอดส์เท่านั้น วิธีการทางสังคมศาสตร์การแพทย์ที่ดีที่สุดก็คือการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์

ดังนั้นสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทุกจังหวัดในประเทศไทย จึงเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ไม่ให้แพร่ระบาดมากกว่าเท่าที่สถานการณ์ของโรคเอดส์ในปัจจุบัน สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ก็ได้ดำเนินโครงการเร่งรัดการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ ในชุมชนตามหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอต่าง ๆ ทั้งจังหวัดเชียงใหม่ โดยที่การปฏิบัติงานในชุมชนตาม โครงการเร่งรัดการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ดังกล่าว ประกอบด้วยแนวทางใหญ่ ๆ 4 แนวทางคือ

1. การเตรียมชุมชนเรื่องเอดส์
2. การสร้างอาสาสมัคร
3. การสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์ทางสังคม
4. การสร้างเครือข่ายการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์

ทั้งนี้ได้มอบหมายให้อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ดำเนินการตามโครงการดังกล่าว โดยมีงานควบคุมโรคเอดส์และกามโรค ฝ่ายควบคุมโรคติดต่อ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานประมาณและการประสานงาน

อย่างไรก็ดี การดำเนินงานตามโครงการเร่งรัดป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ดังกล่าวได้ปฏิบัติงานมาแล้วระยะหนึ่ง แต่ยังไม่มีการติดตามผล อย่างมีระบบ ดังนั้นการประชุมเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับความต้องการที่จะมีการประเมินผลโครงการเร่งรัดป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ดังกล่าวจึงถูกกำหนดขึ้นและเห็นชอบที่จะมีการวิจัยประเมินผล เพื่อพยายามจะค้นหาข้อมูลและหาคำตอบในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการต่อไปในอนาคต

## 2. วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

วัตถุประสงค์หลักของการประเมินผลครั้งนี้ คือความพยายามที่จะค้นหาข้อมูลและหาคำตอบเพื่อเป็นแนวทาง ในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการเร่งรัดการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ในเขตเมืองและกึ่งเมืองกึ่งชนบท ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์รอง ดังนี้

1. เพื่อประเมินความเหมาะสมของโครงการในด้านวัตถุประสงค์
2. เพื่อประเมินปัจจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดดำเนินโครงการ
3. เพื่อประเมินกระบวนการในการดำเนินโครงการ
4. เพื่อประเมินผลงานของกิจกรรมที่เกิดจากการดำเนินโครงการ

## 3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล

การประเมินผลครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์และเป็นทิศทาง ในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการเร่งรัดการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนหารูปแบบการดำเนินงานของกิจกรรมโครงการให้สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชน รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ในการช่วยตัดสินใจว่ากิจกรรมโครงการใดควรจะยุติลงและกิจกรรมโครงการใดได้ผลและควรที่จะดำเนินการในปีต่อไป

#### 4. ระเบียบวิธีการประเมินผล

4.1 **ขอบเขตในการประเมินผล :** การประเมินผลโครงการเร่งรัดการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ครั้งนี้ เน้นการประเมินผลเฉพาะกิจกรรม/โครงการที่ได้ดำเนินงานในปีงบประมาณ 2538 ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแล และรับผิดชอบของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ได้รับมอบหมายจากที่ประชุมการประเมินผลให้ทำการประเมินผลโครงการในอำเภอแมริม อำเภอสารภี และอำเภอคอยสะเก็ดเป็นหลัก

4.2 **วิธีการประเมินผล :** การประเมินผลครั้งนี้ได้ปรับปรุงรูปแบบการประเมินผลแบบ CIPP (Context - Input - Process - Product Model) ตามแนวคิดของ Daniel L. Stufflebeam เป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการประเมินผลโครงการเร่งรัดการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ที่ได้ดำเนินการประเมินผลของคณะประเมินผลจากคณะพยาบาลและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งรับผิดชอบในกลุ่มอำเภอที่ตั้งอยู่ในทิศเหนือและทิศใต้ของจังหวัดเชียงใหม่และสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยพายัพได้รับผิดชอบกลุ่มอำเภอที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองและกึ่งเมืองกึ่งชนบทของเมืองเชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

อย่างไรก็ตามวิธีการให้ค้ำมาซึ่งข้อมูลไม่ว่าจะเป็นวิธีการติดตามงานในหมู่บ้าน การเข้าร่วมประชุม ตลอดจนการสังเกต ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินผลครั้งนี้ด้วยเพื่อความเหมาะสม

4.3 **กลุ่มตัวอย่าง :** กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผลครั้งนี้ประกอบด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของโครงการ ผู้นำชุมชน ผู้ติดเชื้อเอดส์ ครอบครัวผู้ติดเชื้อเอดส์ ครู พระสงฆ์ และชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการเร่งรัดการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ในอำเภอแมริม อำเภอสารภี และอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ รวม 19 โครงการย่อยรวมทั้งสิ้น 816 คน ทั้งนี้สามารถจำแนกกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างของการประเมินผลโครงการ จำแนกตาม  
สถานภาพและอำเภอ

กลุ่มตัวอย่าง	อำเภอ สารภี	อำเภอ แมริม	อำเภอ คอยสะเก็ด
1. ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	30	18	10
2. กำนัน	2	1	0
3. ผู้ใหญ่บ้าน	7	2	10
4. อ.ส.ม	36	2	82
5. หัวหน้ากลุ่มแม่บ้าน	8	0	1
6. หัวหน้ากลุ่มหนุ่มสาว	6	0	0
7. พระสงฆ์	1	0	33
8. ครู	22	52	43
9. ชาวบ้าน	198	9	243
รวม	310	84	422

4.4 ข้อมูลและการเก็บข้อมูล : ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลนี้เก็บรวบรวมจากเอกสารโครงการที่สาธารณสุขอำเภอแมริม อำเภอสารภี และอำเภอคอยสะเก็ด ได้เสนอต่อสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์ซึ่งประกอบด้วย

4.4.1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงาน โครงการได้แบ่งแนวการสัมภาษณ์เป็น 3 ส่วน คือ

ก. แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานระดับอำเภอ

ข. แบบสัมภาษณ์ผู้ติดเชื้อ ผู้นำชุมชน ผู้เข้ารับการอบรม และชาวบ้าน

ระดับหมู่บ้าน

ค. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็นและพฤติกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์ ในระดับตำบลและหมู่บ้าน

4.4.2 แบบวัดความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็นและพฤติกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์

4.5 ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินผล : การประเมินผลนี้ได้ปรับปรุงแนวคิดและรูปแบบการประเมินผลแบบ CIPP ( Context - Input - Process - Product Model) ซึ่งมีตัวแปรที่ใช้ในการประเมินในรูปของการตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบดังนี้

4.5.1 การประเมินวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีอะไรบ้าง และโครงการนี้มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับสถานการณ์ AIDS ในอำเภอนี้หรือไม่ อย่างไร

4.5.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น

4.5.2.1 เนื้อหาของโครงการ

- โครงการได้เน้นเนื้อหาสาระทางด้านใด
- โครงการดังกล่าวมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับชุมชนมากน้อยเพียงใด

4.5.2.2 การประเมินด้านบุคลากร

- ก. โครงการนี้มีการนำบุคลากรจากหน่วยงานใดมาใช้ปฏิบัติ เช่น
- จากหน่วยงานของตนเอง จำนวนกี่คน
  - จากหน่วยงานอื่น ชื่ออะไร? จำนวนกี่คน
  - วิทยากรมาจากหน่วยงานใด?
  - จากหน่วยงานของตนเอง?
  - หรือ จากหน่วยงานอื่น?
  - ปัญหาที่พบด้านวิทยากรมีอะไรบ้าง?

4.5.2.3 งบประมาณ

- โครงการนี้ใช้งบประมาณตามที่ได้เสนอไว้หรือไม่
- อุปสรรคของการจัดใช้งบประมาณมีหรือไม่อะไรบ้าง?
- ความเพียงพอของการใช้งบประมาณมีหรือไม่บ้าง?

#### 4.5.2.4 วัสดุ/ครุภัณฑ์

- วัสดุ/ครุภัณฑ์เป็นของหน่วยงานตัวเองหรือยืมจากที่อื่นคุณภาพเป็นอย่างไร ?
- ความเพียงพอของวัสดุมีหรือไม่ อย่างไร ?

#### 4.5.2.5 สถานที่อบรม/ประชุม/ดำเนินการ

- จัดในหน่วยงานหรือนอกหน่วยงาน
- ความสะดวกในการจัดอบรม ประชุม สัมมนา
- ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการใช้สถานที่ที่มีหรือไม่อย่างไรบ้าง

#### 4.5.2.6 ระยะเวลา

- จำนวนวัน/เวลาที่ดำเนินการมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ?
- ระยะเวลาดำเนิน โครงการสั้นไปหรือยาวไปหรือไม่อย่างไร ?
- ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับเวลามีหรือไม่อย่างไร ?

#### 4.5.2.7 ผู้เข้าร่วมประชุม

- ความสนใจของกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างไรบ้าง ?
- ความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมกับ โครงการเป็นอย่างไร
- ความพอใจหลังจากที่รับการอบรม/สัมมนา/ประชุม/ดำเนินการเกี่ยวกับ โครงการแล้วเป็นอย่างไร

#### 4.5.3 การประเมินกระบวนการ

4.5.3.1 โครงการนี้มีขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างไรบ้าง โดยใช้ข้อมูลจากการเข้าไปสังเกตในการอบรม ประชุม สัมมนา และข้อมูลจากการติดตามที่มหาวิทยาลัยเข้าหมู่บ้าน

4.5.3.2 โครงการนี้มีการติดต่อประสานงานระหว่างกรรมการเอคส์ระดับอำเภอและวิทยากรอย่างไรบ้าง ?

4.5.3.3 โครงการนี้มีการติดต่อประสานงานระหว่างกรรมการผู้เข้าอบรม และผู้เข้าประชุมอย่างไรบ้าง ?

4.5.3.4 โครงการนี้ปัญหา/อุปสรรคในการติดต่อประสานงานอย่างไรบ้าง ?

4.5.3.5 โครงการนี้มีการใช้เทคนิควิธีการจัดอบรมอย่างไร และ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

4.5.3.6 โครงการนี้มีการใช้สื่อต่าง ๆ หรือไม่ เช่น อะไรบ้างมีตัวอย่างให้ดูหรือไม่ อย่างไร?

4.5.3.7 โครงการนี้ดำเนินการตามแผนงานปฏิบัติงานที่กำหนดไว้หรือไม่ เพราะเหตุใด (เร็ว/ช้าเพราะอะไร?)

4.5.3.8 โครงการนี้นั้นเนื้อหาการอบรม/ประชุมสัมมนาไปที่อะไร เพราะอะไร และสามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ เพราะอะไร?

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานได้ทำในรูปของการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive) โดยเสนอผลทั้งหมดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการเร่งรัดการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ จำแนกตามรายโครงการ/กิจกรรม และตามรายอำเภอที่รับผิดชอบ ทั้งนี้ได้เน้นประเมินโครงการ/กิจกรรมที่ลงปฏิบัติจริงในพื้นที่ทั้ง 3 อำเภอคือ อำเภอแมริม อำเภอสารภี อำเภอดอยสะเก็ด เป็นหลัก

4.7 ระยะเวลา : การประเมินผลครั้งนี้ใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 8 เดือน (มิ.ย. 2538 - ม.ค. 2539) โดยเริ่มประเมินโครงการตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2538 จนถึงวันสิ้นสุดโครงการตามปีงบประมาณของทางราชการวันที่ 31 ตุลาคม 2538 และวิเคราะห์ตลอดจนประมวลผลจนถึงมกราคม 2539